

NAFAR - IZKUNTZAN ORRIA

JUAN GARMENDIA ta "Euskal Esku Langintza"

Juan Garmendia idazlea. (AIDA argazkia).

Euskal gizon jator au ez da nolankoa. Oraitxe bertan euskal esku langintzari buruz bere laugarren liburua argitaratu du. Oraindik aurtentan bertan bere irugarren liburua ikusten gemen eta bertan oso gutxira urena dugu. Oso esan nai du idazle

ku langileak biltatzen gizon oien aberastasuna ta tre betasuna azaldu. Oraingo ontan gelenak naparrak ditugu; Luzaide'ko Pedro José Auzki "eskalapinella", Donztebe'ko Eusebio Arregi "goantegilla" eta Astiz'ko Jose Migel Astiz "saskigile". Lenengo, erriak agertzen dizkigu; maistasunez eta margoz inguratu dituzte, gero gizonak beren berekitasunaz jabetuak azaltzen dizkigu, azkenean eskulana naberriak aita arte ematen salatzen da. Teknika berxi oik nolakoak diran ikuste'ko, ez bakarrik itzak, baita murrakiak eta argazkiak argitaratzen ditu. Orrelako ilburuak dauzkagun gizonak eta erri txikien balioa zefien aundia dan, bear beze'la ikusten laguntzen digute.

Nor degu idazlea? Gizon sendoa, euskaldun benetakoa ta argia. Berez Tolosa'ra da. 46 urte ditu. Barrenean sortzen zitzaiona esan bearra zualako, ogei ta iru urtekin, erriko jaietako liburua asi zan idazten. Ume'rik Euskalerrian ibiltzea eta erri txikietako festak eta giroa ikustea gustatu zait. Euskalerrian, errietan, batez ere txikietan, ikusten dala, berak dio. Eskulagileak kas takoa da. Etxean beti argi-

zala egiten ikusi du. Atxol aundi aiek txoratua uzten zuten. Antzina'ko kutsuzko gauzak atsegin zaitzkie. Ezkondu ere Larratiz'ko baselizan egin zan. Garai berean, gaurko gizona degu; alkar'terako lagun ona, adiskide zifizekoa. Gaurko goraberen azterketa egiten yayoa da, idazle ta artillari ospetsuekin artueman aundiak dituna. Berak ala dio: "Biarko egunean sartzeko, gaur atzokoari begiratu bear zaito".

Gaztetik erdal idazten artean Baroja asko irakurri du, baita Azorin, Unamuno eta abar. Euskaldunetan berri'z, Orixe ta Lizardi, Jose Migel Barandiaran eta Antonio Labayen'ek, etnografi lanetan asteko asko bultzatu zuten. Bere lenengo lanak sagardoari ta Zubillaga erremendari'ei buruz egina'k dira. Gaur, era bat, bide ortan sartua dago. Eskulagile'etan jende burutsua biltzen du. Usteabe aundiak arkitzen ditu; askotan lana berdifa'ia izate'gatik teknika berria; bestetan euskal kutsu aundiko lanak, bestetan itsura on'urako gizonak.

Izkuntza ta etnografia aldetik, idazle onen lanak garrantzia ta berekitasun aundia daukate. Teknika biltzen aparta degu ta eskulagile' itz zerrendak ematen dizki-

GURE IKASTOLAK (II) ELIZ GIZONAK

Eztabaida haundiko gaia izan da beti apezna Euskalerrian. Hizkuntza aldetik ere berdin da: apezal esker gorde guziaz ustez. Nik esango nuke, apezetan ere denetatik ba dela.

Ezin ukatua da eliz-gizonak euskalerrian alde egin duten lan ona. Idazletatik hasirik, Dechepare, Axular; herri ikaintza maitea galitzen ez usteko saiatu zaizkigun guziekin oherrezko bilduma ederrik jaso genezake.

Honez ez du denak ala jokatuz dutenik esan nahi. Haur euskaldun'ei sariak ematen herriak ondu aztertu zirena denetatik ba zen; apez epelak eta hotzak. Aldian behin ezin ereman ahalko gorrotoa euskalerrari ziotenak ere bal.

Nor diren esan gabe ba da bat gure artean, euskaldun haur batlaztera ereman ziotelarik euskeraz batlazteko eskatu ziotena. Bera euskalduna izanki, ezetz erantzun zion. Ama-ordekoak hirurogei ta lau urte zituen eta erderaz ez zekiela jakinarazi zioten apezari: "Que aprenda" erantzun zion erderaz. Ez zuen haren bertan muturrek bat hartu, apezaz zelako eta elizan zeudelako. Gogo onez emango ziona ba zen han.

Gauza harrigarriak gertatzen dira. Ezagutzen ditut aitortza erderaz egiten duten euskaldun emakume zaharrak. "Padre mio espiritual..." hasiko zaizkizu. Gero hamar aginduak erderaz. Eta erretolika guzieren atzetik, hitz hauek: "Oral galdetu zaidazu. Orduan hasten da haien aitortza, eta euskeraz. Ez dute erderarik ikasi!"

Berez, gure euskeraren eizako gaitza ez da gaurkoa. Emakume hoiak duela hirurogei bat urte ibiliko zirenen dotriña ikasten, eta orduaroko astakeri hoiak egiten zirenen apez batzuk bere herriarekin.

Hori bai; jaun hoiak lasai gelditzen zaizkigu, bere herrian denek euskera ba dakitela esanez. Artzal ona bere ardiak hobeki zaindu nahian.

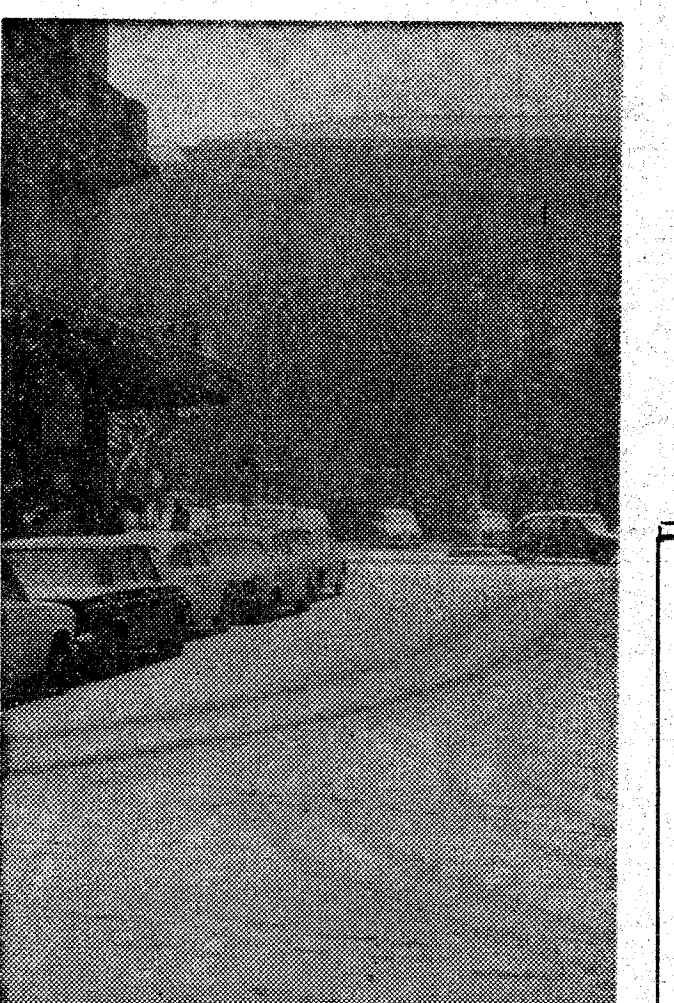
Orduan eta gaur denetatik ba da elizan zortizkarrez. Ezin dena, batzuegatik denak zerura jaso; eta beste batzuegatik denak infurruan erre. Alderdikarri izan ohi gera. Bakol'tzari bere jokabidearen neurria epaitzea izango litzake jatorrena.

Huts askoren artetik, denok gera pekatari, mesede asko egin diote eliz gizonak euskalerrari. Mediku sendagile, malstru eta sekretario jaunek beste horrenbeste egin ba lute beste kuku batek joko zigun!

Heuren herrian ikastolak dituzten apezal behingoa ardurutzen hasia eskatuko genieke. Asko espezalaz ote?

LATXAGA

Iruña'n "Erri Meza" Azaroa 25'an

eman-zitzaion. Jardun-ontaroko an zebiltzen mutiko auk: Etxebeste'tar Inigo, Flores'tar Koldo, Epaiz'tar Yon, Egi no'tar Ander eta Kuntxillos'tar Mikel; ta guzien zuzendaria, Ansa'tar Joan Bizentz ta Ayestaran'tar Jose Ramon.

Organolariak.—Larraz'tar Deñe Andreak— bere ondoan zituen abeslariak: Oteiza'tar Iñaki, Etxebeste'tar Bizente, Sagastibelza'tar Isidro Sistiaga'tar Silberio; Zibil'riain'tar Antonia, Flores'tar Uxua ta Agurtzane, ta beste gazte'ko batzuk.

Jaunartze garain, txistulariek lagunduta, «Kristo gure Errege» ta «Ogi zerutik» erri osoak gogoz abestu zun; ta Jaunartze ondorean, mutill dantzari'ek «Aurrekua» alda-

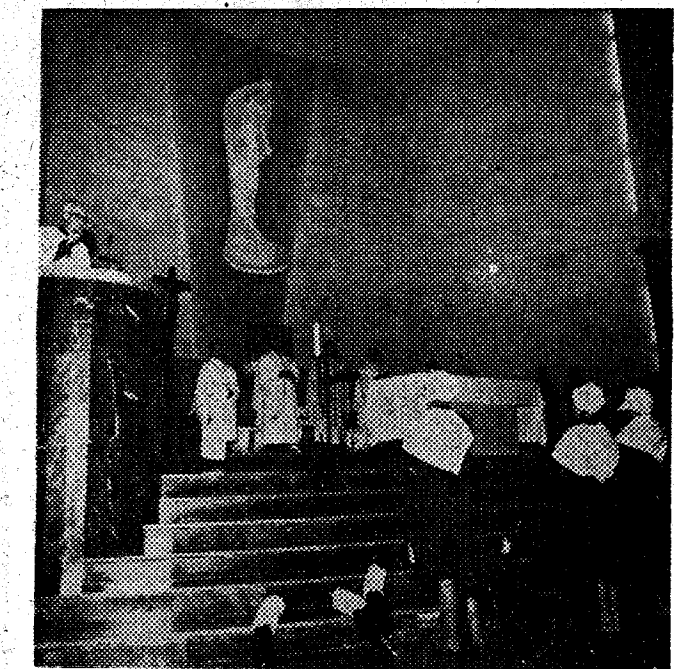
re baranoan asi ziranean, ua bai zala zoragarri!

Meza sartua bukatuta, «Agur Jaunak» abestekin, erri ta txistulariek aldareko laguntzaideari agur egin zioten.

Iruña'n hostgarrena izan da aurtengo Erri Meza; ta beraren orobidetzat, «Turgel» fotolariak kolorezko argazkiak atera ditu.

Ta elizkizun ontan euskaldunen alkartasuna ikusita, eskari au egin nion itxaropen aundiz Kristo Errege: Iruña'n eta Euskalerrian osoan, beste euskal arazo guzietan ere, era berdifeko biotz alkartasun eta irizl zabalez, euskaldun guzior lan egin dezagula.

AZPIROZ

(Turgel-ek egina).

DIARIO DE NAVARRA-k EGUBERRI ETA URTEBERRI alai eta zoriontsuak "Euskal Herri" - ko seme guzietan opa dizkiet

AXULAR SARIA

AURTZO BAT BELEN-EN

Borda batean bizi ziran aur bat bere aita eta aitatu'kin. Aitatzik erratan zuten aurtzo bat sortiko zela Belen-go herrian eta mundu guziaz salbatuko zela. Zer zoriona nerezat aurtzo hori nere begietan ikus ban'ezake. Zion aitatzik honet.

Egun batean aita goan zan herrira eta botika batean esan zioten sortu zela aur bat eta izena zuela Jesus eta aurtz yende zuela aurtzo honen ikusiera. Gure aitatzik, aita eta illobera beren erregalok hartu, bildotsa, gasna eta gaztanbera; eta abiatu ziran ban'ien ezin zuten arpatu. Bertze artzain bat arpatu zuten eta galde in zioten:

—Non sortu da Jesus aurra?

Eta harek esan zion nontzu zan. Allagatu ziran eta arpatu zuten aurbetze yende eta hoiertan hiru errege. Gure bordariak lutsatzen ziran zeren ziran pobreaki beziak, banan hala'era aurtzoa kusi zutelarik yari ziran haren aintzian eta adoratu zuten. Gure mutikoak ikusi zuelarik Jesus aurra otzak zegola, bere sofeko txaketa kendu eta aurtzoari paratu zion gahian eta aurtzoak irri goztu bat egin zion eta gure aitatzik begietatik bi negar erori zizkiztaion eta hiruak pozez beterik jizuli ziran berekin bordara.

MERTXE MIGELTORENA
AMAYUR. 11 urte.

CALIFORNIA-ko "Eskualherria" aldizkari zaharra (III)

1896 urteko euskal astekari aipatu horren berri in-tresgarriekin segituko dugu. Bigarren numeroan GOYTINO zuzendaria eta euskaldun letadunaren bi bertsu bi-notz aitxazale argitaratzen dira.

ESKUARA!

Oh eskuara maiteak azken urte hautan. Hedatzen ari zara mundu izkintetan, lakintsun handienek, asko lekue'tan.

Zaituzte irakusten beren Eskoletan.

Eta gu zure haurrek, zeruaz deitua behar guinuke izan bihotz gabekoak.

Behin hastatze'ko zure hitz goxoak?

Otoi beira gutizala hortarik tinkoak.

Guero berri txar edo krimelkaragarri bat aipatuko dugu numero bere'tik, funtsean ikas dezagun nola due la 80 urte, ordu baino aldosi'kiago azaltzen zuten berri bat, eta gainerako berrietan ikusteko nola astekari' realista bat egin zuten xpeleta'rarak, urrun, Ameriket an, nongo eskualdun geñe'ni' zoazketan gaiek emanez eta merkatalgoaz, leiaz, baratetako zeren prezioaz mintzatu. Ez orainko gisan, base'ntarri' bi sos inporta zaito ten gal filosofikoak emanez, gisa ilun batean eta beren nekazalgo propioen galak in'kluz. Unibersitariok eta in'lektualek ere bere salla behar dutela, eta ez beti be'laiz eta ikulluaz berba'gin? ados nago; bainan ez paper osoa jakindurizko artikuloz bete.

Eman dezagun orai beste berri arinago bat: —"Doña Eulalia... Doña Eulalia Espainiako Infanta Estados Unidos-etara yina zena Espainiako Erregularren partez (Maria Cristina) itzuli da Madrillera. Arras satifos omen da errezebitu dugun manefaz eta estonatu da gure Erresumaren (USA) handitasunaz eta aberastasunaz.

"Ospe aundiko izan zen Eulalia Infanta hori, adimen du argikoa, izpiritu libe'ria eta bai idazle ona ere, frantsesez. Bere Memoires deitu liburu famatu'an, Madril Alfonso XIII bere iobarekin eta haren alpekin bereziki Kortean izaten zituen asarrebideak kontatzen ditu libreaki, gibelasmurrik batere gabe; han Madrillen erdefudal izpiritu'ia zuten eta Eulalia oso kurrutia eta idekia zen. GOYTINOK kondatzen duen bidala hortan prezisiki, konturatu zenean Cuba beregin utzi beharra zela, bakea sartzeko, eta adiarazi Gobernari' (Salteza obo zela) Madrillen arritu ziren eta aserretu, bainan Eulalia Infanta'k argi ikusi zuen".

...Beste berri bitxi orai numero bere'tik: "Aita Sainduak... "Aita sainduak bere gazteluan errezebitu du Uztailaren 8-an Colombia-ko ministroa Erroman eta errandio; Amerikak laster Patroin saildu bat izanen du, Cristoforo COLOMBO (Colón) izanen da patroin dohatsu hura".

BESTE BERRI ILUNA

"Bi guerriako unti ingie'sek lo dute bat bertze'z Tripoliki herriaren aintzinean. Victoria, unti handiena oso osko urean galdu da eta 450

MUSU BAT JESUS AURRARI

Eguariak dira, Herri txiki batean oitura zuten egun hoiertako Belen-go estalpea, egurratzen aur sortu berri batekin banan urte hartan etzen infor sortu. Txikia zen herri hura apezta triste zagon etzakielakoz zer paratu. Guan zera Jesus aur bat polli'ia eta guan zen arron konten. Hasi zen jaten estalpea elizan. Guan zitzaion lurrera eta txiki zuen puska'k baño susik gelditu zen eta etzuan paratu beren. Iru'itxuan guan zen pasayetara eta oarturik denda batean leyuan bazela txokolatezko Jesus aur txiki bat; sartu zen eta erosi zuten ban'ian txokolatezko baizen elizako argien berotasune'kin urtikio zela beldur zen eta galdin zuten dendako gizonari. Hunek ezetz errian zion arras gogorra zela, orduen apezak konten gelditu zen eta paratu zuten estalpean.

Mezan ondarrean pensatzen zuten apezak oartuko zirela txokolatezko zela.

—Ba eztu inport!

Meza laguntzaleak harturik Jesus aurra hasi zuten adozazioa. Yendeak musu ematean oartu ziren txokolatezko zela. Apez gero guan zen kusteria nola utzi zuten Jesus aurra eta arpatu zuten eskuko beste'z aundia bertzerik.

MARIA LUISA IRAGLI ALMANDOZTARRA
KONZEJONISTEN ESKOLAKOA
ELIZONDO. 12 urte.